

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради PhD 14248
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувач ступеня доктора філософії Андрухів Іван Арсенович, 1993 року народження, громадянин України, освіта вища: закінчив у 2021 році Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка за спеціальністю Середня освіта (Історія), аспірант кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, виконав акредитовану освітньо-наукову програму Історія та археологія.

Разова спеціалізована вчена рада, утворена рішенням Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль, від 26 травня 2026 року наказ № 184, у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради – Зуляк Іван Степанович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, археології та спеціальних історичних галузей Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Офіційних опонентів

Пилипів Ігор Васильович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України і методики викладання історії Карпатського національного університету імені В. Стефаника;

Колб Наталія Михайлівна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України;

Рецензентів

Костюк Леся Володимирівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Федорів Ірина Олегівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

на засіданні «10» липня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Івана АНДРУХІВА на підставі публічного захисту дисертації «Відображення римо-католицького впливу в богословській спадщині та практичній діяльності єпископа ГКЦ Григорія Хомишина» за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Дисертацію виконано в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка Міністерства освіти і науки України, м. Тернопіль.

Науковий керівник – Бистрицька Елла Володимирівна, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачем досліджень, які виконують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 03 Гуманітарні науки. Дисертація виконана державною мовою, відповідно до вимог МОН, освітньо-наукової програми закладу, специфіки галузі знань та спеціальності. Дотримано вимог пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Здобувач має 10 наукових публікацій за темою дисертації, з них 6 статей у фахових наукових виданнях України категорії Б; 4 – матеріали наукових конференцій.

Наукові праці, у яких опубліковані основні результати дослідження

1. Андрухів І. А. Історичний аналіз подібностей та відмінностей євхаристійного культу в латинському та візантійському християнських обрядах (на основі вчень Григорія Хомишина та Йосифа Більчевського). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 77. том 1. С. 4–10. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/77-1-1>

2. Андрухів І. А. Євхаристійний культ як основа пастирського служіння Григорія Хомишина: історичний дискурс. *Культурологічний альманах*, (3). 2024. С. 65–72. URL: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.3.8>

3. Андрухів І. А. Історичний аналіз творів та послань єпископа Греко-католицької церкви Григорія Хомишина та їх соціальний вплив. *Південний архів (історичні науки)*. 2024. Вип. XLVII. С. 5–12. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2024-47-1>

4. Андрухів І. А. Єпископ Григорій Хомишин: служіння, ідеї та спадщина в історії Української греко-католицької церкви. *Українські історичні студії*, 18(60). 2025. С. 142–148. URL: <https://doi.org/10.24919/3083-6158.18/60.16>

5. Андрухів І. А. Єпископ Григорій Хомишин: на перехресті українсько-польських культурних та церковних взаємин першої половини ХХ століття. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. 2025. Вип. 19. С. 95–103. URL: <https://doi.org/10.33402/up.2025-19-05>

6. Бистрицька Е. В., Андрухів І. А. Роль єпископа Григорія Хомишина у формуванні національної та релігійної ідентичності українців. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Історичні науки*. 2025. Вип. 2. С. 63–70. URL: <https://doi.org/10.12958/3083-7030-2025-2-63-70>

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Зуляк Іван Степанович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії України, археології та спеціальних історичних галузей Тернопільського національного педагогічного університету

імені Володимира Гнатюка. Без зауважень.

Пилипів Ігор Васильович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України і методики викладання історії Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

1. У підрозділі, присвяченому історіографії проблеми, автором здійснено ґрунтовний аналіз наукового доробку, присвяченого постаті єпископа Григорія Хомишина та різним аспектам його діяльності. Водночас, на нашу думку, доцільним було б запропонувати власну класифікацію дослідників за проблемно-тематичним або концептуальним підходом (церковно-історичний, богословський, суспільно-політичний, біографічний тощо), що дало б можливість більш чітко простежити еволюцію наукових підходів до вивчення постаті єпископа та визначити місце дисертаційного дослідження в сучасному історіографічному дискурсі.

2. У роботі автором проаналізовано широкий спектр поглядів сучасників Г. Хомишина та сучасних дослідників щодо проблеми латинізації літургійно-обрядової практики Греко-Католицької Церкви, впровадження календарної реформи, celibату та інших новацій. Разом з тим, більшої наукової виразності дослідженню надало б чіткіше формулювання власної авторської позиції щодо доцільності та наслідків розширення латинізаційних процесів у межах Станиславівської єпархії, а також оцінки заборони участі духовенства в діяльності окремих світських громадських організацій і товариств. Це дозволило б повніше розкрити ставлення дисертанта до дискусійних питань, які й сьогодні залишаються предметом наукових дебатів.

3. У роботі загалом коректно використано історичну топоніміку та церковно-адміністративну термінологію. Водночас авторові доцільно було б більш ретельно звіряти назви населених пунктів за архівними документами та офіційними адміністративними джерелами, оскільки в окремих випадках у тогочасній пресі, особливо польськомовній, назви населених пунктів подавалися у спотвореній або фонетично адаптованій формі. Зокрема, на с. 94 зустрічаються назви «Беднарів» та «Ценжова», тоді як коректними є

«Боднарів» і «Ценжів». Крім того, в окремих випадках потребує уніфікації використання історичних назв церковно-адміністративних одиниць. Так, в офіційних документах досліджуваного періоду вживалися назви «Станиславівська єпархія» та «станиславівський єпископ», тоді як у тексті дисертації подекуди використано сучасні форми «Станіславівська єпархія» та «Станіславівський єпископ». На нашу думку, для історичного дослідження доцільно було б дотримуватися єдиного підходу до відтворення офіційної тогочасної термінології.

4. Значний науковий інтерес становить висвітлення автором взаємин між єпископом Григорієм Хомишиним та митрополитом Андреем Шептицьким. Водночас, на нашу думку, більш ґрунтовного аналізу потребують причини формування та поглиблення розбіжностей між двома ієрархами щодо перспектив розвитку Греко-Католицької Церкви. Зокрема, було б доцільно чіткіше з'ясувати, наскільки критичне ставлення Г. Хомишина до окремих напрямів церковної політики митрополита А. Шептицького було наслідком його особистих богословських переконань, відображених, зокрема, у праці «Два царства», а наскільки формувалося під впливом західнокатолицького та польського суспільно-релігійного середовища. Більш детальне висвітлення цього питання дало б змогу глибше зрозуміти витоки міжцерковних дискусій у Греко-Католицькій Церкві першої половини XX ст. та місце Г. Хомишина в цих процесах.

5. У третьому розділі автор ґрунтовно проаналізував питання календарної реформи та впровадження celibату в Станиславівській єпархії. Водночас більшої переконливості окремим висновкам надало б ширше висвітлення наслідків цих реформ для духовенства і мирян, а також порівняння їх результатів із ситуацією у Львівській архієпархії та Перемишльській єпархії. Такий підхід дозволив би повніше оцінити специфіку реформаторської діяльності Г. Хомишина в контексті розвитку Греко-Католицької Церкви першої половини XX ст.

Зазначені зауваження мають переважно дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є завершеним самостійним науковим дослідженням.

Колб Наталія Михайлівна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу нової історії України Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

1. Недоцільним видається поміщення в рамках аналізу джерельної бази роботи розлогого сюжету з докладним описом змісту пастирських листів Хомишина (с. 42–45). Гадаю, ця інформація доречна в основному розділі дисертації.

2. Назва підпараграфу 2.2.3. «Освітні заклади та діяльність молодіжних організацій у Станіславській єпархії» не до кінця відображає інформацію, яку в ньому викладено: Католицька Акція, «Скала», позиція щодо співпраці зі світськими товариствами. Також заключний сюжет підпараграфа, де йдеться про духовну семінарію та заклади під опікою монаших згромаджень за логікою викладу доцільніше помістити на початку цього блоку, де вперше згадано про відновлення діяльності духовної семінарії в Станіславі.

3. У структурі роботи пункт «Список використаних джерел» коректніше було би назвати «Список використаних джерел і літератури».

4. Описуючи у першому параграфі третього розділу (с. 163) різні концепції розвитку українського національного руху, Дисертант згадує народовську і полонофільську течії, однак випустив з уваги його русофільську групу, яка відігравала поважне значення і мала численне представництво в суспільстві, зокрема серед духовенства. Зазначу, що в роботі подано інформацію про існування цієї ідеологічної течії та погляди її прибічників, однак ці відомості пасувало б включити також і в цей сюжет для комплексного відображення українського політичного ідеологічного спектру того часу.

5. На с. 77 зустрічаємо таке твердження: «На початку ХХ ст. Станіславівська єпархія ще перебувала на етапі формування управлінської структури, забезпечення кадровим складом та організації церковних інституцій, фінансових інвестицій». Насправді структура була сформована, про що сам Дисертант попередньо вказав, окреслюючи поділ на деканати і парафії (с. 76). Інша річ, що ієрархи дбали, щоб ця система максимально ефективно функціонувала та вживали кроків для її вдосконалення. Також хибним видається твердження, що «Духовенство єпархії не мало достатньої освітньої підготовки» (с. 77). Щодо цього в ГКЦ існували непорушні приписи, коли священником могла стати винятково особа, що здобула підтверджену успішним іспитом гімназійну освіту, а відтак – повний курс навчання в духовній семінарії та на богословському факультеті університету. Щоправда, у Станіславівській єпархії станом на початок ХХ ст. не було духовної семінарії, то ж її мешканці мусили здобувати духовну освіту у Львові чи також у закордонних духовних закладах. Ситуація змінилася завдяки зусиллям Андрея Шептицького (ще як єпископа Станіславівського), а відтак і Григорія Хомишина, які подбали про організацію діяльності духовної семінарії в Станіславівській єпархії.

6. І. Андрухів твердить, що «Призначення Г. Хомишина було ініційовано митрополитом Андреем, який віддавав належне його організаторським здібностям» (с. 78). Відомо, що в той час визначальне рішення в процесі обрання осіб на чільні церковні позиції мали дві особи (інституції): Пара римський та австрійський імператор. Чималий вплив на такі обрання чинили також польські середовища, які в усіх інстанціях докладали зусиль для лобювання «зручних» для своїх інтересів осіб. Цікаво би було дізнатися, якими були дії та аргументи цих сторін у випадку призначення Хомишина. Чи розраховували на нього як особу, що попровадить Церкву в конкретному («латинізаційному») керунку? Чи розцінювали призначення Хомишина як певну протизагугу до Шептицького?

7. Крім запровадження Хомишином григоріанського календаря як кроку, що мав відмежувати ГКЦ від асоціації з православним/російським, доцільно було б також назвати розпорядження єпископа щодо невикористання назви «православний» у богослужбових відправах (с. 100). Про міркування Хомишина стосовно цієї номенклатури Дисертант вдало і ґрунтовно описав у першому параграфі третього розділу. Також про дискусії навколо терміну «православний» можна прочитати: Колб Н. Дискусія щодо назви Церкви й обряду. *Русь, Малоросія, Україна: галицькі українці у пошуках власного імені (XIX – перша половина XX століть)* / Наук. ред. Орлевич І.; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Інститут релігієзнавства – філія Львівського музею історії релігії. Львів: Логос, 2021. С. 190–215.

8. Не завадило би вказати, що значний акцент на важливості вшанування Пресвятої Євхаристії та життя вірними цим Таїнством робив і митрополит Шептицький. Отже владики були суголосні в цьому питанні й доповнювали один одного (напр. див.: Квач Ю. Євхаристія у вченні митрополита А. Шептицького та блаженного єпископа Гр. Хомишина. Магістерська робота. Український католицький університет. Львів, 2022. <https://er.ucu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/151427d2-cc84-41cd-80a0-099665f0438a/content>)

9. Трапляються місця, де б хотілося трохи більше інформації. Так, Дисертант пише, що Хомишин неодноразово звертався до Шептицького з проханням про фінансові позики (с. 80). Було б добре коротко описати, на що єпископ мав намір спрямовувати ці кошти. Або ж на с. 86 згадано про конфлікт між Хомишином і парафіяльним священником Миколою Семеновим, але для кращого розуміння ситуації вартувало б коротко вказати суть конфлікту.

10. Чи доцільно зараховувати до виявів культурно-просвітницької діяльності братства тверезості та церковні братства? Це швидше організації духовно-морального спрямування (с. 90).

Дисертація вирізняється добрим академічним стилем, логічністю і послідовністю викладу думок, ґрунтовним аналітичним осмисленням матеріалу. Все ж хотіла би запропонувати кілька міркувань, які, на мою думку, допомогли б дещо покращити текст з літературної та технічної точки зору:

11. Дещо порушено логіку викладу на с. 85–86. Дисертант спершу пише про активну позицію Хомишина в організації та проведенні духовних місій, тоді включає сюжет про духовні реколекції для священників, відтак знову повертається до місій, при тому нав'язуючи цю інформацію як розвиток думки про реколекції. Варто було розділити ці сюжети.

12. В окремих сюжетах вжито некоректні терміни. Напр.: «для подальшої праці з віруючими створив у Микуличині *захоронку* під опікою СС Службниць» (с. 81) – вочевидь йдеться про монастир сс. Службниць. І тут би добре коротко вказати про місію служіння цього згромадження, що би пояснило твердження про «працю з віруючими»; «опікуватися *чином* Сестер Службниць» – згромадженням (с. 91); «Автор листа *інкримінував* Г. Хомишину вороже ставлення до візантійського обряду») – «звинувачував у» (с. 107).

13. Порушено логіку думки через невдало підібране слово в такому сюжеті: «В іншому листі єпископ Г. Хомишин відповідав Ю. Більчевському на ті речі, з якими він не погоджувався. *Проте* на закиди архієпископа про наявність в українському суспільстві прихильників радикального угруповання...». Краще сформулювати в такий спосіб: «Так, на закиди...» (с. 94)

14. Доречно подати повні імена згаданих у тексті священників, бо трапляється, що наведено тільки ініціали, а то й суто прізвища (напр. див.: с. 81, 88, 108).

15. Трапляються місця, де І. Андрухів припускається повторення вже висловленого твердження. Напр.: «тільки через зближення із західноєвропейською цивілізацією, представленою в регіоні польською

культурою, українці зможуть протистояти загрозі з боку «східного більшовизму» [48, с. 37].». Ця теза знову дослівно повторена наприкінці наступного абзацу. (див. с. 104 і 105). Те саме в цьому сюжеті: «Він вважав, що в умовах перебування під владою Республіки Польща українці мають шукати компроміс і розвивати конструктивну співпрацю із владою» (с. 104) і «Після поразки українських визвольних змагань та включення Східної Галичини до складу Республіки Польща єпископ виступав за пошук компромісу та нормалізацію відносин з польською владою [46, с. 33–34].» (с. 105). Також на с. 144 інформація у першому і другому абзаці дублюється тільки з ширшим її описом.

16. Випадки тавтології: «*Автор* звинувачував єпископа у «викачуванні» коштів із бідних парафій. Також *автор* вказував...» (с. 86); «*Спільна* конференцій відбулася в квітні 1912 р. у Станіславові, де обговорювали організацію *спільного* відзначення ювілею» (с. 93); «більш радикальні дії *діячів*» (с. 112); Він *не співпрацював* із монашими згромадженнями, які *співпрацювали* з такими товариствами (с. 129).

17. Варто «розбавити» використання слова «священник» синонімічним рядом: пресвітер, душпастир, єрей (напр. див. с. 82, с. 85, 89). Те саме стосовно терміну «сотрудник» – для уникнення тавтології можна використовувати синонім «священник-помічник» (напр. див. с. 84).

18. Слід відкорегувати місця, де використано лапки в лапках, застосовуючи їх різний стандарт: «*”*» (напр., с. 128 «Головні напрямні для товариства «Скала» і парохіяльних читалень»).

19. віч на віч (с. 82) – цей прислівник пишеться через два дефіси

20. приймало участь (с. 86) – брати участь

21. «було використано працю Н. Кісь» (с. 34) – в родовому відмінку тут прізвище правильно має звучати «Кіся» (Назара).

22. часом трапляються друкарські огріхи.

Костюк Леся Володимирівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського

національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

1. У дисертаційному дослідженні ґрунтовно проаналізовано римо-католицькі впливи у богословській спадщині та практичній діяльності Г. Хомишина, однак недостатньо уваги приділено порівняльному аналізу його концепції із реформаторськими підходами інших ієрархів ГКЦ першої половини ХХ ст., що дозволило б чіткіше окреслити унікальність або типологічність його церковної стратегії.

2. Автор акцентував увагу на інституційних та літургійно-реформаторських аспектах діяльності Г. Хомишина, однак недостатньо висвітлив функціонування парафіяльних об'єднань і братств Станіславівської єпархії як важливого механізму реалізації його пастирської та суспільно-релігійної програми.

3. Для посилення наукової значущості було б цікаво простежити, чи був досвід Г. Хомишина унікальним, і чи вектори зближення із римо-католицькою церквою були властиві в той самий час для греко-католиків інших територій – Львівської, Мукачівської, Перемишльської єпархій, Пряшівщини або в діаспорі (США, Канада). Це дозволило б вивести дослідження на вищий рівень узагальнення.

4. Оскільки діяльність Г. Хомишина припала на період перебування Галичини у складі Польської Республіки, виникає питання про взаємодію єпископа з польською державною адміністрацією. Варто було б уточнити, чи не розглядався його «прозахідний» курс польською владою як інструмент послаблення українського національного руху, і як сам ієрарх балансував між Католицькою Церквою та національними інтересами своєї пастви.

5. Аналізуючи освітню діяльність Г. Хомишина, авторів варто було б більше уваги приділити порівняльному дослідженню навчальних програм Станіславівської та Львівської духовних семінарій. Зокрема, постає питання, чи є підстави говорити про формування своєї «станіславівської школи» богослов'я, більш зорієнтованої на латинську традицію, ніж на візантійсько-українську.

Федорів Ірина Олегівна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

1. Автор систематизує історіографію проблеми за проблемно-хронологічним принципом. Однак, поза окремою увагою залишилися праці прижиттєвого періоду єпископа Г. Хомишина, зокрема, польська історіографія та радянської доби, які дозволили б повніше простежити зміну підходів до оцінки постаті Г. Хомишина, особливо в контексті досліджуваної проблеми – відображення римо-католицького впливу на теоретичну та практичну діяльність єпископа.

2. Попри те, що дисертант охарактеризував зміст ключової богословської термінології, що зустрічається у тексті роботи, доречно було б також чітко пояснити у розумінні автора співвідношення понять: «латинізація», «окатоличення», «окциденталізація», «вестернізація», котрі концептуально важливі у досліджуваній проблемі.

3. Дисертант проаналізував значну масу архівних матеріалів з українських установ. У перспективі доцільно залучити нові архівні матеріали з польських, ватиканських та австрійських архівів, що можуть поглибити джерельну базу, у цьому контексті – розширити висвітлення питання щодо впливу Ватиканської політики на українські церковні процеси міжвоєнної доби.

4. Аналізуючи діяльність світського товариства «Скала», автор здебільшого подає уже відому із попередніх досліджень інформацію, пов'язану із його заснуванням та функціонуванням, перспективною видається реконструкція діяльності світських структур такого типу з урахуванням гендерного, соціального та вікового компонентів, що дало б змогу осмислити молодіжну політику єпископа як багатовимірне суспільно-релігійне явище та відкрило б простір для міждисциплінарного аспекту дослідження даного питання.

5. Цінним вважаємо було б осмислення впливу богословської спадщини Г. Хомишина з точки зору історико-богословського та культурологічного на сучасну місіологію УГКЦ. Це сприятиме з'ясуванню такого важливого питання як механізми стійкості Церкви в кризові періоди та спрогнозувати її роль у збереженні національної ідентичності українців на сучасному етапі державотворення та посилить практичну складову роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» — членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Івану АНДРУХІВУ ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія. Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої
вченої ради

Іван ЗУЛЯК